

VISPĀRĒJĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES IZAICINĀJUMI SKOLĒNU AR VALODAS UN MĀCĪŠANĀS TRAUCĒJUMIEM IEKĻĀUŠANAS PROCESĀ

The Challenges for Education Institutions in the Inclusion of Students with Language and Learning Disabilities

Kristīne Ustinova

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija

Abstract. *Living in an era of transformation, changes in the educational system are inevitable. Schools are an educational, cultural and social environment that needs to be high quality, modern and inclusive. A positive experience within the process of inclusion is important not only for pupils entering a comprehensive school, but also for their parents, current pupils and teaching staff of all fields. Included pupils are pupils with language and learning disabilities who need an individual approach, a well-thought-out learning strategy, support and an understanding attitude. The aim of this paper is to theoretically identify the challenges that teachers face in the process of inclusion of pupils with language and learning disabilities. The paper analyses the theory of inclusive education, addresses the aspect of support provision for pupils and draws conclusions. Schools have been entrusted with the nationally important task of creating a cohesive, supportive and nurturing learning environment and compassionate and understanding relationships that help people grow up to be self-confident and ambitious. Only time will allow us to assess whether it was the right strategic decision to include all pupils with language and learning disabilities in comprehensive schools. Despite the challenges of special education transformation, schools have a vision for development and the will to work.*

Keywords: *support measures, inclusion, pupils with language and learning disabilities, institution of general education*

Ievads

Introduction

Skolas mērķis ir palīdzēt ikvienam skolēnam, neatkarīgi no viņa spējām, interesēm un vajadzībām, sasniegt iespējami augstāko zināšanu un prasmju līmeni, paplašinot viņa iespējas piedzīvot pilnvērtīgu, aktīvu, sociāli un personiski piepildītu dzīvi (Lazdiņa, Pāvula, Vilciņa, & Ušča, 2022).

Speciālās izglītības reforma un obligātā skolēnu ar valodas un mācīšanās traucējumiem (turpmāk tekstā SVMT) iekļaušana vispārizglītojošās skolās ir izaicinājums skolām un tās mācībspēkiem. Iekļaujoša izglītība ir sarežģīts un pretrunīgs process, bet neizbēgams mūsdienu sabiedrībā (Winzer, 1999). Iekļaujošās izglītības galvenais pamatprincips ir iespēja visiem bērniem, neatkarīgi no to spējām un prasmēm mācīties kopā. Skolām ir jānodrošina atbalsta pasākumi, jāpielāgojas katra skolēna vajadzībām, mācīšanās tempam un jānodrošina kvalitatīva izglītība. Projekta “Skola2030” izpratnē iekļaujoša izglītība ir iespējama, ja skolas vide ir droša, atbalstoša, nav diskriminējoša un ir atvērta komunikācijai, ja skolotājs apzinās un nodrošina katra skolēna individuālās vajadzības, izmantojot daudzveidīgas metodes un pieejas (Skola2030, 2019).

Saskaņā ar speciālās izglītības reformu speciālās skolas vairs nedrīkst realizēt “Speciālo pamatizglītības programmu izglītojamajiem ar mācīšanās traucējumiem”, kods – 21015611 un “Speciālo pamatizglītības programmu izglītojamajiem ar valodas traucējumiem”, kods – 21015511 (Ministru kabinets, Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju, 2017), līdz ar to 2023. gada 1. septembrī visi SVMT uzsāka mācības vispārizglītojošās skolās. Skolas veica lielu sagatavošanās procesu, licencēja atbilstošas speciālās izglītības programmas, piesaistīja nepieciešamo atbalsta personālu, pedagogi apmeklēja speciālās izglītības kursus.

Iepriekš vispārizglītojošās skolās izglītību varēja iegūt SVMT, bet šo skolēnu īpatsvars bija mazs. SVMT vecākiem bija iespēja izvēlēties sava bērna spējām, prasmēm un emocionālajam stāvoklim atbilstošu skolu; tā varēja būt gan speciālā skola, ja mācīšanās vai valodas traucējumi bija dziļi, gan vispārizglītojošā skola, ja traucējumi bija vieglā formā. Lielākajai daļai ģimeņu, kur ir bērni ar mācīšanās vai valodas traucējumiem, ir līdzīga izglītības iegūšanas pieredze. Sākumā skolēni iegūst izglītību vispārizglītojošā skolā, bet skolēna mācīšanās vai valodas traucējumu pakāpe un līdzproblēmu dziļums, bieži arī skolas nespēja sniegt nepieciešamo atbalstu, neļāva turpināt izglītību. Saskaņā ar vecāku piekrišanu un pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumu, kurš norādīja ieteicamo speciālo izglītības programmu, skolēns turpināja iegūt izglītību speciālajā skolā.

Ilgus gadus Latvijā darbojās speciālās izglītības iegūšanas sistēma, kura bija zināma visām izglītības procesā iesaistītajām pusēm. Pašlaik notiekošā

transformācija saskaras ar izaicinājumiem, kurus skolām ir jāpārvar, lai panāktu visiem vienlīdzīgi augstu izglītības kvalitāti.

Zinātniskā raksta mērķis ir teorētiski analizēt un apzināt izaicinājumus, ar kuriem saskaras mācībspēki iekļaujot skolēnus ar mācīšanās un valodas traucējumiem vispārējās izglītības iestādē.

Pētījuma metodes: pētījuma tēmai atbilstošas zinātniskās literatūras, valsts normatīvo aktu, metodisko materiālu izpēte un analīze. Skolotāju fokusgrupas diskusija.

Iekļaujošās izglītības teorētiskais ietvars Latvijā *Theoretic framework of inclusive education in Latvia*

Latvijas Republikas likumdošanas akti (Izglītības likums, 2., 3. pants, 1999, Vispārējās izglītības likums, 2. pants, 1999), saistītie ar izglītības procesa regulēšanu valstī, nosaka, ka katram Latvijas iedzīvotājam jānodrošina iespēja attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli.

Iekļaujošā izglītība ir process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās (Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam, 2021).

Ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, kā arī Izglītības likumā ir atrunāts aizliegums uz atšķirīgu attieksmi (Izglītības likums, 2., 3. pants, 1999, Vispārējās izglītības likums, 2. pants, 1999). Analizējot Izglītības likumā speciālās izglītības termina skaidrojumu var secināt, ka tā ir paredzēta personām ar speciālām vajadzībām un veselības traucējumiem un pats process ir adaptēts vispārējai izglītībai. Attiecīgi – Izglītības likumā vispārējās izglītības termins tiek skaidrots kā cilvēka, dabas un sabiedrības daudzveidības un vienotības izziņas, humānas, brīvas un atbildīgas personības veidošanās process un tā rezultāts (Izglītības likums, 2. pants, 1999).

Pedagoģiski medicīniskā komisija sniedz atzinumu par izglītojamam ar speciālām vajadzībām atbilstošāko izglītības programmu. Šobrīd Latvijā normatīvie akti nosaka, ka valsts komisijas kompetencē ir sniegt atzinumu par speciālās pamatizglītības programmu SVMT no 7. līdz 9. klasei. Tādējādi pašvaldību komisiju kompetencē ir sniegt atzinumu par speciālās pamatizglītības

programmu SVMT no 1. līdz 6. klasei (Ministru kabinets, Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām, 2012).

Gan valsts, gan pašvaldības komisijas pienākums ir izvērtēt skolēna veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni saskaņā ar vienotiem kritērijiem un sniegt atzinumu par skolēnam atbilstošāko izglītības programmu. Komisijas veicina skolēnu ar speciālajām vajadzībām integrēšanu vispārējās izglītības iestādēs un iesaka nepieciešamos atbalsta pasākumus mācību procesa organizēšanā un valsts pārbaudes darbos. Pašvaldības komisija koordinē skolu speciālās izglītības skolotāju, logopēdu un psihologu darbu (Ministru kabinets, Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām 4., 6. pants, 2012).

Pedagoģiski medicīniskā komisija nosaka, kādi atbalsta pasākumi ir nepieciešami skolēnam izglītības procesa laikā. Visbiežāk minētie ir konsultācijas un nodarbības pie speciālā pedagoga, logopēda un psihologa (Ministru kabinets, Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām 4., 6. pants, 2012).

Speciālās izglītības normatīvā bāze ir sakārtota un paver plašas iespējas SVMT iegūt kvalitatīvu izglītību, saņemt nepieciešamos atbalsta pasākumus un cieņpilnu attieksmi. Normatīvajos aktos ir uzskaitīts liels atbalsta pasākumu un speciālistu klāsts, kuri skolas vidē var sniegt palīdzību skolēniem.

Atbalsta pasākumu nodrošinājums: nepieciešamais un reālais

Provision of support measures: necessary and actual

Kvalitatīvs SVMT atbalsts var veicināt skolēnu zināšanu un prasmju attīstību un mentālo izaugsmi. Pētot vairāku autoru (Education White paper 6, 2001; Miles, 2000; Rozenfelde, 2018; Wolfendale, 1987; Weigle, 2003) redzējumu par atbalsta sistēmu skolēniem, to var apkopot vairākos blokos:

- Iekļaujošās izglītības vadības algoritms (izveidota speciālās izglītības sistēma skolā, kas ir zināma un saprotama visām izglītības procesā iesaistītajām pusēm);
- Kvalitatīvas skolas vadības, pedagogu, atbalsta personāla zināšanas un prasmes par speciālo izglītību (metodes, paņēmieni, palīgmateriālu pieejamība, konsultācijas, supervīzijas);
- Atbalsta personāls (pietiekams speciālistu daudzums);
- Mūsdienīga mācību vide (pietiek finanšu uzlabot materiāli tehnisko bāzi, iegādāties mācību līdzekļus, veidot palīglīdzekļus skolēniem);

- Izglītības procesā iesaistīto pušu sadarbība, pozitīva attieksme (pozitīva mijiedarbība un partnerība: skolotājs-skolēns-vecāks);
- Ārējie resursi (pedagoģiski medicīniskā komisija, sociālais dienests, mediķi, nevalstiskās organizācijas).

2020. gada pētījuma Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā gala ziņojumā ir iekļauts secinājums, ka aptuveni 6–7 % skolēnu ir jābūt nodrošinātam atbalstam un ir nepieciešama īpaša pieeja mācību vielas apguves procesā. Atbalsta nodrošināšanai un speciālās izglītības programmu īstenošanai ir nepieciešami resursi, lai nodrošinātu katram skolēnam individuālu atbalstu – pedagoģisko, metodisko, palīgīdzekļu un aprīkojuma iegādi (Latvijas Republikas Saeima, 2020).

Vispārējās izglītības iestādē iekļautajam SVMT pienākas atbalsta pasākumi, katram izstrādā individuālo izglītības programmas apguves plānu. Plānu sastāda, balstoties uz skolēna pieredzi, prasmēm, izziņas procesa īpatnībām, veselības stāvokli, kā arī iekļauj izglītības standartā un mācību priekšmetu programmās izvirzītos sasniedzamos rezultātus (Valsts Izglītības un satūra centrs, 2022).

Cik lielā mērā skola var nodrošināt atbalsta pasākumus, kuri pienākas SVMT, ir finanšu jautājums. Lielā daļā skolu ir 1 logopēda likme, bet vai tas ir pietiekoši skolai, kur mācās 400 skolēnu un vismaz 20 no tiem ir SVMT ar nopietniem valodas traucējumiem un ir nepieciešamas vismaz 2 nodarbības nedēļā. Nedrīkst aizmirst arī par citiem 1.-4. klašu skolēniem, kuriem ir logopēdiskas problēmas, un pēc skolotāju un logopēdu secinājumiem šobrīd katrs 3. skolēns ienāk skolā ar logopēdiskām problēmām. Tas nozīmē, vēl apmēram 50 bērniem ir nepieciešams regulārs logopēda darbs (Tomele, 2022). Rēzeknes 3. pamatskolas pēdējo 3 gadu statistika liecina par skolēnu skaita pieaugumu, kuriem nepieciešamas logopēda konsultācijas, tā piemēram, 2021. gadā logopēda konsultācijas saņēma 28 1.-4. klašu skolēni, bet 2023. gadā – 60 skolēni (Rēzeknes 3. pamatskola, 2021, 2023).

Līdzīga situācija ir ar citiem atbalsta speciālistiem. Skolā ir nepieciešami pedagogu palīgi, psihologi, sociālie pedagogi un speciālie pedagogi. Cik lielā mērā skola var atļauties nodrošināt nepieciešamo atbalsta personāla daudzumu ir atkarīgs no valsts finansējuma (Ministru kabinets, Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība, 2016). Bez atbalsta personāla vēl ir mācību priekšmetu skolotāji, balstoties uz pētījuma Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām

Latvijā rezultātiem, viens no izaicinājumiem Latvijā ir pedagogu sagatavotība SVMT apmācībai vispārējās izglītības iestādēs un viņu prasme apzināt skolēnus, kuri pareizu traucējumu noteikšanai ir jānovirza pie speciālistiem (Latvijas Republikas Saeima, 2020).

2020. gada pētījuma „Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā” noslēguma ziņojumā secināts, ka kvalitatīvas SVMT iekļaujošās izglītības īstenošanai ir nepieciešami lieli finanšu līdzekļi un resursi, profesionāli sagatavoti pedagogi, kā arī vide, kas veicina skolēnu sniegumu un sociālo attīstību (Latvijas Republikas Saeima, 2020). Analizētie dati liecina, ka nepietiekamais atbalsta personāla nodrošinājums ir apdraudējums sekmīgas iekļaujošās vides izveidei, kas ir izaicinājums katrai skolai un pašvaldībai kopumā.

Pašlaik augsti vērtējama ir skolotāja spēja būt elastīgam, spēja atteikties no stigmām un mainīt savu domāšanu. Mainīt fokusu no tā, ka klasē ir skolēni ar papildu atbalsta nepieciešamību, veidot mācību iespējas, kas ir pietiekami pieejamas ikvienam, ticēt, ka visi skolēni var mācīties un progresēt, skolēna grūtības uzskatīt par profesionālu skolotāja izaicinājumu, nevis skolēna trūkumu (Florian, 2015).

Mūsdienīga, iekļaujoša skola ir emocionāli droša vide, kur visi skolēni jūtas novērtēti un cienīti, kur mācībspēks jūtas atbalstīts un skaidri izprot speciālo izglītību un iekļaušanas algoritmu, skola bez bulinga, un mācību process, kurā SVMT saņem atbalstu balstoties uz individuālajām vajadzībām.

Droša vide

Iekļaujoša un droša vide ir vajadzīga visiem gan skolēniem ar attīstības problēmām, gan bez tām. Ikvienam skolēnam ir labāk justies un mācīties atbalstošā un pieņemošā vidē ar zemu spriedzi un pozitīvu attieksmi. Iekļautie skolēni spēs veiksmīgi iejusties lielajā skolas saimē, savukārt, pārējiem skolēniem un arī viņu vecākiem, iekļaujošā izglītība dos iespēju mācīties empātiju, iejūtību (Latvijas Bērnu labklājības tīkls, 2024).

Skola ir vide, kur vienuviet izglītību saņem dažādi skolēni, kuri bieži atšķiras ne tikai pēc dzimuma, nacionalitātes, bet arī pēc savām spējām, prasmēm, fiziskā un mentālā stāvokļa. Pēc D.Nīmantas: dažādība ir cilvēku atšķirība citam no cita: gan pēc vecuma, dzimuma, tautības, reliģijas un kultūras, izglītības, veselības, spējām un vajadzībām, sociālās orientācijas (Nīmante, 2021).

Dažādība ir skolas ikdiena, bet attieksme pret dažādību var atšķirties. Skola var fokusēties uz mācību satura apguvi un neņemt vērā pastāvošās atšķirības, vai

tieši pretēji – skola var pieņemt, iekļaut un iesaistīt skolēnus, veidojot skolu katram skolēnam (Lazdiņa, Pāvula, Vilciņa, Ušča, 2022).

Transformācijai jānotiek ne tikai normatīvajos aktos un skolas vidē, bet arī katra skolotāja apziņā. Zinošs un par savām spējām pārliecināts skolotājs, kuram nav stigmatas attiecināmas uz SVMT ir līderis, kurš ar savu uzvedību rāda piemēru un audzina skolēniem iekļaušanu un cieņu pret cilvēku dažādību.

Bulings skolā

No speciālajām skolām vispārīglītojošās skolās iekļautie skolēni ir citādi, un risks būt pakļautiem bulingam no vienaudžu puses ir diezgan liels. Vidēji skolēns skolā pavada 6 stundas dienā, tāpēc skolas videi jābūt drošai.

Šī gada maijā Rīgas Stradiņa universitātes Sabiedrības veselības institūts veica skolēnu anketēšanu skolās, kuras rezultātā tika noskaidrots, ka ap 40 % 1.-9. klases skolēnu cieš no bulinga (Sprinģe, Gobiņa, Ķīvīte-Urtāne, Maļina, 2023). Šī problēma SVMT vecākus uztrauc visvairāk, jo uz šo brīdi bulinga problēma izglītības iestādēs ir diezgan izplatīta. Par bulingu var uzskatīt: izsmieklu, baumu izplatīšanu, piekaušanu, spļaušanu, draudus, piespiešanu darīt nevēlamo, tīšu īpašuma bojāšanu (Olvejs, 1993). Visbiežāk vecāki nemaz nezina, ka viņu bērns ir cietējs, jo šī informācija no skolas praktiski neizpaužas. Pieredze rāda, ka vecāki, pirmām kārtām, pievērš uzmanību tiešai bulinga formai - fiziskai sava bērna aizskaršanai un mazāk - netiešajam bulingam - verbālai un sociālai pazemošanai, reti reaģē uz stāstiem par sava bērna apvārdošanu vai baumošanu, vai boikotēšanu (Olvejs, 2003; Olweus et al., 2019).

Katrā izglītības iestādē ir iekšējās kārtības noteikumi, kur ir izklāstīta kārtība, kā skolotājam ir jārikojas, kad viņš konstatē fizisku vai emocionālu vardarbību skolā, bet pēc būtības skolotāji rīkojas intuitīvi, un skolēns īsti neizprot, vai skolotājs pamana, ka pret viņu ir vērsti bulings, vai viņš grasās ko iesākt, un kurā pusē nostājas skolotājs. Ja skola vienoti un sistēmiski reaģē uz uzvedības problēmām un pārkāpumiem, nepieļauj vai pēc iespējas tos samazina, skolēni jūt, ka skolas vide ir droša (Nīmante, 2014). Pēc individuālām pārrunām ar sociālajiem pedagogiem no dažādām pilsētas skolām un KiVa monitoringa pētījuma analīzes, var secināt, ka skolotāju viedokļi problēmsituācijas risināšanas ziņā ir atšķirīgi, vieni uzskata, ka skolotājam nav jāiesaistās, un bērnam, savukārt, ir jāprot pašam sevi aizstāvēt. Citi uzskata, ka bulings ir sava veida socializācija, un tai procesā nav jāiejaucas. Vēl citi iesaka bulinga upuriem mēģināt

nekontaktēties ar varmākām, un ar katru no iesaistītajām pusēm veic individuālu darbu (Sprinģe, Gobiņa, Ķīvīte-Urtāne, & Maļina, 2023).

Liela nozīme ir skolas kopējam klimatam un klases mikroklimatam. Ja skolā tiek atbalstīta un popularizēta pozitīva uzvedība, tad skolēns vispārpieņemto uzvedības modeli pārņem, cenšas uzvesties līdzīgi, jo skolēnam ir svarīgi būt pieņemtam un piederīgam kolektīvam (Nīmante, 2014).

Valdošā atmosfēra skolā ir noteicošā vai bulings ir norma, vai tas rodas kā izņēmums un tiek uztverts, kā ārkārtas situācija. Bulīngam var būt pakļauts jebkurš skolēns, bet jaunienācējam un vēl ar mācīšanās vai izteiktiem valodas traucējumiem šis risks ir ļoti augsts.

Valodas traucējumi

Pilnveidotajā mācību saturā ir pastiprināta valodu loma. Izglītības iegūšanas pamatā ir valoda, tāpēc kvalitatīva valodas apguve un lietojums ir svarīgs uzdevums visu jomu un mācību priekšmetu skolotājiem (“Domāt, darīt, zināt”, 2020).

Analizējot dažādus informācijas avotus par cilvēkiem ar valodas traucējumiem, tiek secināts, ka apmēram 15 – 20% cilvēku piemīt šī problēma un ar gadiem šo cilvēku skaits nesamazinās (Tūbele, 2006). Latvijas Logopēdu asociācijas datu apkopojums liecina, ka līdz 60% pirmsskolas izglītības vecuma bērniem ir nopietni valodas attīstības traucējumi (Falka, 2012), bet sākumskolas vecumā – 35% skolēnu ir nepieciešama logopēdiskā palīdzība (Trinīte, 2015). Arī skolas logopēds apliecina, ka skolā arvien vairāk ienāk bērnu ar izteiktiem valodas traucējumiem, kas noteikti atspoguļojas skolēnu sekmēs, un bieži vien valodas un mācīšanās traucējumu simptomi ir līdzīgi.

Priekšmetu skolotāji atzīst, ka bieži vien nav svarīgi skolēnam, ir mācīšanās vai valodas traucējumi, viņi vienlīdz slikti lasa, teksta izpratne sagādā grūtības, ir lēni savā domāšanā un ir acīmredzami daudz “balto plankumu” zināšanās. Ir dažādi mācīšanās grūtību veidi, bet aktuālākie ir valodas grūtības – skolēnam grūtības izprast rakstītu tekstu, kas arī var liecināt par disleksijas pazīmēm, un rakstīšanas grūtības – skolēnam ir grūti veidot burtus vai rakstīt, iekļauties plāknē (Shukla & Agrawal, 2015).

Pedagoģiskās padomes sēdēs skolotāji pauž viedokli, ka skolēni, kuri ir atnākuši no speciālajām skolām, savās zināšanās ir spēcīgāki nekā skolēni, kuri iepriekš mācījās vispārizglītojošās skolās un apguva speciālās mācīšanās vai valodas traucējumu programmas. Skolotāji to skaidro, ka speciālajās skolās ir

mazas pēc skolēnu skaita klases, ir spēcīgs atbalsta personāla resurss, skolēniem var nodrošināt regulāru un ilgstošu individuālu darbu, ņemot vērā katra bērna veselības stāvokli, attīstības un spēju līmeni. Arī speciālo skolu pedagogi ir profesionāļi savā jomā, bet vispārizglītojošo skolu pedagogi ir vairāk teorētiski darbā ar speciālajiem skolēniem.

Skolotāji atzīst, ka par daudziem SVMT bažas bija liekas, neattaisnojās uztraukums par iekļauto skolēnu uzvedības problēmām, mācīšanās grūtībām un uzcītības līmeni. Speciālajā klasē strādāt ir daudz vieglāk nekā ienākot iekļaujošajā klasē, kur zināšanu līmenis, uztvere un darba temps nav viendabīgs.

Tikai laiks dos atbildi uz jautājumu, vai speciālo skolu likvidēšana un SVMT iekļaušana vispārizglītojošās skolās ir stratēģiski pareizs lēmums. Skolām tika uzticēts valstiski nozīmīgs uzdevums veidot vienotu, atbalstošu, attīstošu mācību vidi, līdzjūtīgas un saprotošas savstarpējās attiecības, kas palīdz izaugt pašapziņīgiem, mērķtiecīgiem cilvēkiem. Tiek secināts, ka neskatoties uz resursu trūkumu un bieži audzināšanas atbalstu no vecāku puses, skolām ir redzējums attīstībai un vēlme strādāt.

Secinājumi **Conslusions**

1. Ir veikti grozījumi normatīvajos aktos attiecībā uz speciālās izglītības iegūšanas iespējām. Ir izslēgta iespēja SVMT mācīties speciālajā skolā un pastāv iespēja iegūt izglītību tikai vispārizglītojošā skolā.
2. Normatīvajos aktos ir uzskaitīti atbalsta pasākumi un speciālisti, kuri skolā var sniegt palīdzību un paver iespējas SVMT iegūt kvalitatīvu izglītību un cieņpilnu attieksmi.
3. Analizētie dati liecina, ka nepietiekamais atbalsta personāla nodrošinājums ir apdraudējums sekmīgas iekļaujošās vides veidošanai, kas ir izaicinājums katrai skolai un pašvaldībai kopumā.
4. Mūsdienīga, iekļaujoša skola ir emocionāli droša vide, kur visi skolēni jūtas novērtēti un cienīti, kur mācībspēks jūtas atbalstīts un skaidri izprot speciālo izglītību un iekļaušanas algoritmu.
5. Transformācijai jānotiek ne tikai normatīvajos aktos un skolas vidē, bet arī katra skolotāja apziņā. Zinošs un par savām spējām pārliecināts skolotājs,

- kuram nav stigmas attiecināmas uz SVMT ir līderis, kurš ar savu uzvedību rāda piemēru un audzina skolēniem iejūtību un cieņu pret cilvēku dažādību.
6. Tikai laiks dos atbildi uz jautājumu, vai speciālo skolu likvidēšana un SVMT iekļaušana vispārīzglītojošās skolās ir stratēģiski pareizs lēmums. Skolām tika uzticēts valstiski nozīmīgs uzdevums veidot vienotu, atbalstošu, attīstošu mācību vidi, līdzjūtīgas un saprotošas savstarpējās attiecības, kas palīdz izaugt pašapzinīgiem, mēģniecīgiem cilvēkiem.

Summary

Based on the researched and analyzed data, the following conclusions are made:

1. Modifications have been made to regulatory acts regarding the possibilities of obtaining special education. The possibility of students with language and learning disabilities excluded and there is a possibility of getting an education only in general school.
2. Supporting events and staff are listed in regulatory acts, which schools can offer and open up possibilities to students with language and learning disabilities for getting high quality education and respectful attitude.
3. Analysed data shows that inadequate support staffing is a threat to successful inclusive environments, a challenge for every school and for municipality as a whole.
4. A modern inclusive school is an emotionally safe environment where all students feel valued and respected, where staff feel supported and have a clear understanding of special education and the inclusion algorithm.
5. The transformation must take place not only in legislation and the school environment, but also in the minds of every teacher. A teacher who is knowledgeable and confident in his or her own abilities, and who is free from stigma students with language and learning disabilities is a leader who sets an example by his or her own behaviour and teaches pupils to be empathetic and respectful of human diversity.
6. Only time will tell whether the liquidation of special schools and their inclusion in mainstream schools is the right strategic decision. Schools have been entrusted with the nationally important task of creating a

cohesive, supportive and developmental learning environment, and of fostering relationships of understanding and compassion that help to develop self-aware, ambitious people.

Literatūra **References**

- Latvijas Bērnu labklājības tīkls. (2024). *Cik iekļaujoša ir izglītība Latvijā?* Retrieved from <https://www.bernulabklajiba.lv/cik-ieklausosa-ir-izglitiba-latvija/>
- Latvijas Republikas Saeima. (1999). *Izglītības likums*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>
- Latvijas Republikas Saeima. (1999). *Vispārējās izglītības likums*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/20243-visparejas-izglitibas-likums>
- Latvijas Republikas Saeima. (2020). *Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā. Pētījuma gala ziņojums*. Retrieved from https://www.saeima.lv/petijumi/Ieklausosa_izglitiba_berniem_spec_vajadzibam_Latvija.pdf
- Lazdiņa, S., Pāvula, I., Vilciņa, I. & Ušča, I. (2022). *Mācību procesa pilnveides atbalsts, Metodiskie ieteikumi pārmaiņu vadītājiem un īstenotājiem skolā*. Retrieved from <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/30607545.pdf>
- Ministru kabineta noteikumi Nr.709. (2012). *Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/252162-noteikumi-par-pedagogiski-mediciniskajam-komisijam>
- Ministru kabineta noteikumi Nr. 477. (2016). *Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/283672-specialas-izglitibas-iestazu-internatskolu-un-visparejas-izglitibas-iestazu-specialas-izglitibas-klasu-grupu>
- Ministru kabineta noteikumi Nr.322. (2017). *Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/291524-noteikumi-par-latvijas-izglitibas-klasifikaciju>
- Ministru kabineta noteikumi Nr.566. (2019). *Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/310939-prasibas-visparejas-izglitibasiestadem-lai-to-istenotajas-izglitibas-programmas-uznemtu-izglitojamos-arspecialam-vajadzibam>
- Ministru kabineta rīkojums Nr.436. (2021) *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>
- Rēzeknes 3.pamatskola. (2021). *Statistika par skolēnu skaitu, kuri saņem logopēda konsultācijas, npublicēts materiāls*.
- Rēzeknes 3.pamatskola. (2023). *Statistika par skolēnu skaitu, kuri saņem logopēda konsultācijas, npublicēts materiāls*.

- Rozenfelde, M. (2018). *Skolēnu ar speciālajām vajadzībām iekļaušanas vispārējās izglītības iestādēs atbalsta sistēma*. Retrieved from <https://books.rta.lv/index.php/RTA/catalog/view/6/5/17-1>
- Shukla, P., & Agrawal, G. (2015). Awareness of learning disabilities among teachers of primary schools. *Online Journal of Multidisciplinary Research*, 1(1), 33-38.
- Skola2030, (2020) *Domāt, darīt, zināt. Ziņu izdevums skolotāju atbalstam pilnveidotā mācību satura un pieejas īstenošanai, Nr.10*. Retrieved from https://skola2030.lv/admin/filemanager/files/2/NL_10.pdf
- Skola2030. (2020). *Domāt, darīt, zināt. Ziņu izdevums skolotāju atbalstam pilnveidotā mācību satura un pieejas īstenošanai, Nr.12*. Retrieved from <https://www.skola2030.lv/lv/istenosana/macibu-pieeja/iekaujosa-izglitiba>
- Sprīņģe, L., Gobiņa, I., Ķīvīte-Urtāne, A., Maļina, L. (2023). *Profilakses un agrīnās intervences programmas KiVa monitoringa pētījums par pāridarījumu izplatību skolēnu vidū: Pētījuma ziņojums*. Rīga: Valsts kanceleja
- Tomele, G. (2022). *Bērna valodas attīstības veicināšana un valodas traucējumu korekcija Montesori pedagogijas aspektā*. Retrieved from https://www.liepu.lv/uploads/dokumenti/prom/Promocijas%20darbs_Tomele_24_01_22.pdf
- Valsts izglītības un satura centrs. (2022). *Individuālā izglītības programmas apguves plāna sastādīšana un īstenošana, Rīga*. Retrieved from https://registri.visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_ind_plana_sastadisanai_2022.pdf
- Valsts kanceleja. (2023). *Profilakses un agrīnās intervences programmas KiVa monitoringa pētījums par pāridarījumu izplatību skolēnu vidū*. Retrieved from https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/10/KiVa_monitoringa_petijuma_par_paridarijumu_izplatibu_skolenu_vidu_gala_zinojums_2023.pdf
- Winzer, A. (1999). *The sage handbook of special education sage publications*.